

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Анотація. У статті визначено теоретико-методичні засади формування зайнятості сільського населення та її структури, зокрема обґрунтовано її сутність, чинники та форми.

Ключові слова: зайнятість, безробіття, регулювання, доходи, мотивація, рівень життя, державна підтримка, удосконалення.

Summary. The article outlines the theoretical and methodological principles of formation of rural employment and its structure, including its essence, and form factors.

Key words: employment, unemployment, regulation, income, motivation, quality of life, public support, improvement.

Постановка проблеми. У формуванні, структурі та рівні зайнятості сільського населення сільське господарство завжди відігравало провідну роль, оскільки завжди було основною сферою докладання праці на селі. Аграрні структурні перетворення в сільській місцевості України певною мірою дали позитивний результат. Функціонування формувань нового типу не тільки призупинило падіння, а й сприяло суттєвому збільшенню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню та вирішенню проблем зайнятості сільського населення присвятили свої праці С. І. Бандур, О. А. Богущий, Д. П. Богиня, О. М. Бородіна, В. С. Дієсперов, О. Ю. Єрмаков, Т. А. Заяць, Г. І. Купалова, Ю. О. Лупенко, Е. М. Лібанова, О. В. Макарова, Л. І. Михайлова, Т. І. Олійник, І. Л. Петрова, С. М. Писаренко, Л. В. Транченко, В. В. Юрчишин, К. І. Якуба та інші відомі вчені. У їх роботах значна увага приділена проблемам оцінки та аналізу трудових ресурсів і людського капіталу сільських територій, регулювання ринку праці на селі, безробіття та бідності сільського населення і підвищення якості та рівня його життя.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних положень формування зайнятості сільського населення, стратегічних напрямів її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У розмірі та динаміці кількості сільського населення відбулися значні структурні зрушення. У 28,5 тис. сільських населених пунктах 10,3 тис. сільських рад на 01.01.2011 р. проживало 14,4 млн. осіб. Порівняно з 2006 р. його кількість становить 95,3 %. Найбільшого скорочення зазнало сільське населення Чернігівської, Сумської, Вінницької, Кіровоградської, Хмельницької, Луганської, Київської, Черкаської, Харківської, Донецької, Житомирської областей — на 11,9–6,0 % [1]. На нашу думку, це пов'язано з посиленням процесів депопуляції та міграції селян.

Необхідно відмітити також зменшення економічної активності сільського населення. Його

скорочення відбулося у 12 регіонах країни, особливо у Вінницькій, Харківській, Волинській, Івано-Франківській областях. Загалом же рівень економічної активності населення країни віком 15–70 років складає 67,5 %, рівень зайнятості — 62,7 %. При цьому у вказаних показниках спостерігаються значні територіальні відмінності — від 57,3 % у Сумській області до 80,8 % у Чернівецькій за економічною активністю та від 52,1 % до 74,0 % за зайнятістю у цих же регіонах [2].

Поряд з тим у 2011 р. порівняно з 2000 р. обсяг валової продукції сільського господарства усіх категорій господарств зріс на 54,7 % (у 2008–2010 рр. за час кризи виробництво валової продукції зменшилося на 3,3 %, а у 2011 р. проти 2008 р. зросло на 15,9 %).

Підвищується рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції. Особливо це стосується виробництва продукції рослинництва — зернових культур, соняшнику, сої тощо.

На аграрному ринку праці України вже у 2010 р. стали помітними позитивні зрушення. Так, за даними Державної служби статистики, у 2011 р. чисельність зайнятого сільського населення збільшилася на 74,5 тис. осіб порівняно із 2009 р. Рівень зайнятості населення в середньому по Україні зріс з 57,7 % у 2009 р. до 62,7 % у 2011 р. Зростання рівня зайнятості відбулося в більшості регіонів України. Чисельність безробітних зменшилася на 173,2 тис. осіб і в середньому за 2011 р. склала 1,8 млн. осіб [3].

Зменшення чисельності безробітних відбулося найбільшою мірою серед жителів міст, що пов'язано із покращенням стану всіх видів діяльності, зростанням попиту на робочу силу. Від демографічного стану суспільства залежить розвиток та відтворення його продуктивних сил, економічне навантаження на населення працездатного віку, продуктивність суспільної праці, стан використання трудового потенціалу суспільства. Зайнятість у сільськогосподарському виробництві напряму залежить від кількості сільського населення, оскільки воно має обмежені можливості працевлаштування в інших галузях. Чисельність

українського селянства інтенсивно скорочувалася протягом 1913–2000 рр.

За цей період абсолютна кількість сільсько-го населення зменшилася на 12,5 млн. осіб, або на 44 % (з 28,4 млн. осіб у 1913 р. до 43 млн. осіб у 2011 р.). Та, на жаль, цей процес не зупинився. Протягом 2001–2011 рр. кількість мешканців села зменшилося ще на 1,6 млн. осіб. Станом на 1 січня 2012 р. чисельність постійного сільського населення України складала 14,3 млн. осіб, тобто 31,5 % від усього населення держави. Причому 8,5 млн. осіб становило населення у віці 16–59 років (29,6 %).

Небачених темпів набули смертність і старіння сільського населення. У сільській місцевості на 1 січня 2011 р. проживало 4,278 млн. пенсіонерів, або 31,1 % тих, що перебували на обліку в органах Пенсійного фонду. Природний приріст населення у сільській місцевості з кінця 70-х років перетворився у депопуляцію. У 2011 р. чисельність померлих перевищувала чисельність народжених на 96 тис. осіб. Серед сільських жінок майже третина — старші за 60 років. Здебільшого це самітні, немічні і бідні жінки, які потребують постійної соціальної допомоги. Є очевидним, що структурно-демографічні зміни чисельності сільського населення нині характеризуються двома протилежними напрямками: перший — зменшується кількість дітей, підлітків та осіб працездатного віку, другий — збільшується кількість пенсіонерів [4].

Характеризуючи сучасний стан зайнятості сільського населення, необхідно відзначити, що, починаючи з 1991–1998 рр., відбулося значне погіршення складу та структури зайнятих на селі. На сьогоднішній день для неї є характерним: зменшення чисельності кваліфікованих кадрів, зайнятих у сільськогосподарських підприємствах; недостатня якість трудових ресурсів села порівняно з професійним складом працівників інших галузей; збільшення кількості зайнятих пенсійного та передпенсійного віку. Протягом останніх 20 років, починаючи з 1992 р., у структурі трудових ресурсів сільського господарства також відбулося різке зменшення чисельності окремих категорій працівників.

Значна частина сільських мешканців, які раніше були найманими працівниками сільськогосподарських підприємств, залишилися без роботи. Скорочення зайнятих відбулося тому, що створені внаслідок аграрних реформ нові організаційно-правові форми господарювання не в змозі забезпечити достатню кількість робочих місць для сільського населення. Керуючись суто комерційними інтересами, вони щорічно у значних обсягах скорочують свій штатний персонал. Середньо-облікова чисельність працівників тут зменшилася з 2688 тис. осіб у 1999 р. (до проведення реформ) до 711 тис. осіб у 2011 р. (майже у 3,8 разів), а з 2008 р. по 2011 р. — на 130,1 тис. осіб.

Взявши в оренду земельні та майнові паї селян, сільськогосподарські підприємства несуть перед ними, як правило, лише одну відповідальність — гарантувати орендну плату. Інших зобов'язань, в першу чергу — надання робочих місць, забезпечення гідних доходів, вирішення питань соціальної інфраструктури села (будівництво житла, доріг, надання різних послуг) тощо, вони на себе не беруть. Це відповідає чинному законодавству України. Керівники агропідприємств використовують орендовану землю так, щоб понести якомога менше витрат та отримати більше прибутку. Як наслідок, відбувається занепад соціальної інфраструктури, зменшення чисельності селян, що працюють у цій сфері.

Негативний вплив стосовно цього відношення справляє діяльність агрохолдингів. Обробляючи великі масиви орендованих земельних угідь, вони конфліктують із життєзабезпечувальними інтересами сільських громад, не вирішують соціальні проблеми села, а навпаки, зменшують кількість робочих місць для сільського населення. Інституційні перетворення призвели також до формування в аграрній економіці фермерських господарств. Але оскільки основна маса селян психологічно і професійно була не готова до переходу на новий тип господарювання, то масштаби розвитку цього сектору не завжди виправдали очікування.

За період з 2005 по 2011 рр. чисельність сільського населення у працездатному віці збільшилася на 2,5 %. Проте при цьому чисельність зайнятих у галузях сільської економіки зменшилася. У цьому контексті представляють інтерес дані про зміну структури зайнятого сільського населення за віком з урахуванням пенсіонерів, що працюють.

Частка молоді (25–29 років) в чисельності зайнятих скоротилася з 72,4 % у 2005 р. до 71,1 % у 2011 р. Питома вага населення у віці 30–39 р. так само помітно зменшилася (з 77,4 до 75,4 %). Частка ж працівників у віці 40–49 років зросла (з 79,1 % до 79,3 %). Середній вік зайнятого сільського населення у 2011 р. склав 39,8 років, у тому числі у чоловіків — 37,2 у жінок — 42,3 років.

Ще однією причиною суттєвого скорочення чисельності працівників на селі стало те, що новостворені приватні агропідприємства порушили існуючу пропорцію між основними виробничими галузями сільськогосподарських підприємств — рослинництвом і тваринництвом. Ці галузі відрізняються видами продукції, що виробляється, організацією і технологією виробничих процесів, засобами виробництва та особливостями кваліфікації керівників.

Сьогодні селянам все частіше доводиться самостійно вирішувати проблему створення робочих місць. Розвиток самостійної зайнятості на селі відбувається в основному за рахунок активізації її у неформальному секторі економіки, тоб-

то в особистих селянських господарствах (ОСГ). Вони залишаються чи не єдиним місцем прикладання праці майже для кожної другої особи з числа зайнятих мешканців села. Ці дрібнотоварні суб'єкти господарювання відзначаються надзвичайною пристосованістю до умов економічної кризи. Нині особисті селянські господарства стали відчутним компенсатором зайнятості сільського населення. У 2011 р. тут працювало більше 3 млн. осіб, або у 4,3 раза більше, ніж у сільськогосподарських підприємствах. Причому 75,8 % працівників у неформальному секторі економіки склали особи працездатного віку. У 2011 р. вони виробили 48,2 % всієї валової сільськогосподарської продукції країни [2].

Недостатня юридична урегульованість діяльності ОСГ, статусу зайнятих в них осіб, відсутність належної державної підтримки спричиняє значні труднощі для працівників цих господарств, призводить до існування «тіньового» ринку праці. Окрім того, більшість самозайнятих в особистому селянському господарстві не здійснюють внесків до позабюджетних фондів соціального та пенсійного страхування, що в майбутньому може стати значною соціальною проблемою в сільській місцевості.

Проведені дослідження з проблем зайнятості показали, що у 2011–2005 рр. в Україні відбулися зміни не тільки в чисельності статеві-вікової структурі, а й у структурі зайнятих у галузях економіки. Аналіз облікової кількості штатних працівників за видами економічної діяльності у 2005–2011 рр. показує, що її скорочення було викликано зниженням чисельності працівників у будівництві — з 443,3 тис. осіб до 359,9 тис. осіб (на 82,4 тис. осіб) та у сільському господарстві — з 603,5 тис. осіб до 511,1 тис. осіб (на 92,4 тис. осіб).

Зайнятість на транспорті, в освіті, охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги помітно збільшилася. Отже, ринок праці України характеризувався постійним скороченням кількості працівників у виробничих видах економічної діяльності та постійним збільшенням кількості зайнятого населення у сфері послуг. При цьому найбільша кількість населення була зайнята у таких видах економічної діяльності: торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльність готелів та ресторанів.

Протягом останніх одинадцяти років середньооблікова кількість найманих працівників, зайнятих у галузях сільського господарства, мисливства, лісового господарства, рибальства та рибництва скоротилася в 3,6 раза. Це певною мірою пов'язано з: техніко-технологічною відсталістю вітчизняного сільського господарства та низькою продуктивністю праці в ньому; зтяжним характером структурних реформ в аграрному секторі, зокрема земельної; високим рівнем концентрації сільськогосподарських угідь на одно-

го громадянина України (0,88 га) тощо. Значний вплив на рівень зайнятості населення справляє попит на робочу силу за видами діяльності.

Очевидно, що з початку кризи у структурі зайнятості відбулися негативні зміни. Перш за все необхідно відмітити майже дворазове зменшення попиту на робочу силу за всіма видами економічної діяльності з 2005 по 2011 рр. на 65,2 %. Так, скорочення попиту на робочу силу відбулося у промисловості — на 4,7 %, у торгівлі — на 2,1 %, будівництві — на 4 %, в сільському господарстві — на 0,2 %. Незважаючи на це, найбільший попит на робочу силу залишається у промисловості, друге місце посідає державне управління, третє — торгівля.

Кількість вільних робочих місць та вакантних посад на підприємствах, в установах, організаціях на кінець червня 2011 р. становила 90,5 тис., що на 13,6 % більше, ніж у відповідному періоді 2010 р. Зростання потреби в працівниках на заміщення вільних робочих місць спостерігалось в усіх видах економічної діяльності країни, крім фінансової сфери. При цьому найбільше зростання попиту на робочу силу було в промисловості (на 31,9 %). У загальній кількості вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених у галузях на кінець червня 2011 р., майже кожне четверте було в переробній промисловості, восьме — в торгівлі та ремонті автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку, кожне дев'яте — в державному управлінні. По регіонах найбільше зростання потреби в працівниках упродовж I півріччя 2011 р. відбулося у Львівській (у 2,0 разів), Чернівецькій (у 1,9 разів) та Херсонській (у 1,7 разів) областях.

Значною залишається потреба суб'єктів господарювання у кваліфікованих робітниках (21,7 % від загальної кількості вільних робочих місць), працівниках найпростіших професій у сфері торгівлі, послуг, у промисловості, сільському господарстві, будівництві, на транспорті та ін. (16,0 %), робітниках із обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (14,6 %). Спостерігається зростання попиту на робітників металургійних і машинобудівних професій (на 35,9 %), робітників, що обслуговують машини, та складальників машин (на 26,3 %), водіїв та робітників із обслуговування пересувної техніки та установок (на 21,9 %). Разом із тим відбулося значне (на 21,7 %) скорочення потреби у кваліфікованих робітниках сільського та лісового господарства, риборозведення та рибальства.

Розмір та динаміка потреби у працівниках за професійними групами з 2005 по 2011 рр. скоротилася за всіма категоріями. Навантаження незайнятого населення на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) зросло з 52 осіб на кінець червня 2010 р. до 57 осіб на кінець червня 2011 р. Його зменшення спостерігалось у Чернівецькій та

Львівській областях. Значне перевищення пропозиції робочої сили над попитом було щодо робітників, що обслуговують промислове устаткування, службовців, пов'язаних з інформацією, кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства, робітників найпростіших професій у сільському господарстві та подібних галузях. За показником навантаження на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) Україна посідала п'яте місце серед країн СНД.

За сприяння державної служби зайнятості у I півріччі 2011 р. було працевлаштовано 422,5 тис. осіб, або 35,0 % незайнятого населення, що перебувало на обліку цієї установи (у I півріччі 2010 р. — 383,9 тис. та 34,8 % відповідно). Серед незайнятих трудовою діяльністю громадян, працевлаштованих у зазначеному періоді через державну службу зайнятості, майже половину (44,2 %) становили жінки або молодь у віці до 35 років (46,5 %) [5].

Стан та структура зайнятості сільського населення значною мірою залежать від обсягів коштів, вкладених у розвиток сільського господарства, а саме від інтенсивності інвестиційної діяльності. Активна інвестиційна діяльність сільськогосподарських формувань є запорукою їх стабільного розвитку. Від обсягів інвестицій залежить матеріально-технічна база, забезпеченість ресурсами, якісний склад трудового потенціалу, кількість виробленої продукції та рівень прибутковості галузі.

Низька прибутковість сільськогосподарських галузей, високий податковий тиск, непрозорість ведення бізнесу в Україні, корупція, наявність тіньового ринку праці та інші причини роблять сільське господарство малопривабливим для інвесторів. Інвестиції в основний капітал сільського господарства, мисливства, лісового господарства у 2011 р. становили 7,6 % всього обсягу інвестицій у національне господарство. Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство були незначними і в загальній структурі склали лише 1,6 %.

Дослідження свідчать, що зменшення мешканців села та зміни у структурі зайнятості відбувалися також за рахунок активізації міграційних процесів «село — місто» та за кордон, внаслідок адміністративно-територіальних перетворень сільських поселень в міські та зменшення природного приросту селянства. Останнім часом Україна вийшла на четверте місце в світі за чисельністю імігрантів: після США, Німеччини та Росії. При цьому, за оцінками соціологів, 40 % українців у найбільш працездатному віці готові покинути Україну, а молодь — до 60 %.

Збільшення міжрегіональної та міждержавної міграції призводить до руйнування сімейних зв'язків у селах. Так, у 2010 р. кількість розлучень в сільській місцевості склала 27,5 тис. пар. За даними останнього обстеження сільських поселень, у 3,6 тис. сіл (12,5 % загальної кількості) упродовж 5 ро-

ків не народжено жодної дитини, а у 3 тис. сіл немає дітей, молодших за 5 років. Це є підставою до віднесення їх до категорії деградуючих, або депресивних.

Усі ці явища негативно впливають на демографічне відтворення селянства, зумовлюють соціальний занепад українського села. Села збезлюдніли, а деякі зовсім зникли. За 1991–2010 рр. їх загальна кількість зменшилася на 388 одиниць. Збільшується чисельність проблемних адміністративних районів, в яких депопуляція та обезлюднення сіл набули ознак демографічної та поселенської кризи. Якщо у 1991 р. їх нараховувалося 112, то у 2006 р. уже 168. Сьогодні 34,3 % загальної кількості районів є проблемними. Якщо найближчим часом ситуація в сільській місцевості не зміниться на краще, то з'являться території суцільної незаселеності.

З огляду на зазначене та необхідність розвитку сільських територій потрібно у концептуальних підходах до державного регулювання сфери зайнятості мешканців села чітко розділити політику підтримки сільського господарства як виду підприємницької діяльності та регіональну підтримку розвитку сільських територій. В умовах фінансово-економічної кризи в Україні спостерігається ще одна тенденція — в сільську місцевість повертаються селяни, які раніше працювали за межами своїх населених пунктів, але втратили роботу. Повернувшись на село, не маючи змоги працевлаштуватися, вони поповнюють лави сільських безробітних. У 2011 р. проти 2010 р. чисельність зареєстрованих безробітних, що проживають у сільській місцевості, зросла на 33,3 тис. осіб і складала 206,8 тис. осіб.

Рівень зареєстрованого безробіття є важливим відносним показником, що характеризує пропозицію робочої сили, яка перебуває на обліку в державній службі зайнятості. Якщо останніми роками рівень зареєстрованого безробіття в містах дещо стабілізувався і знаходиться приблизно на одному рівні (2,0–2,1 %), то в сільській місцевості він вищий і коливається в бік збільшення. Так, у 2011 р. порівняно з 2010 р. він зріс на 0,4 в. п. і склав 3,4 %.

Особливості структури зайнятості сільського населення ще більш яскраво вимальовуються в розрізі окремих регіонів. Для зареєстрованого безробіття притаманна суттєва регіональна диференціація. Найвищим у 2011 р. був рівень зареєстрованого безробіття в сільській місцевості Полтавської (5,5 %), Кіровоградської (4,7 %), Житомирської (4,7 %), Черкаської (4,7 %), Вінницької (4,3 %), Миколаївської (4,2 %), Харківської областей (4,2 %).

На жаль, кількість робочих місць, яка щорічно вводиться в дію в сільському господарстві, не відповідає існуючим обсягам безробіття. У 2011 р. навантаження на одне вільне робоче місце серед кваліфікованих робітників сільського, лісового господарств, риборозведення та рибальства складало 35 осіб. Дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили на селі поглиблюється через низькі

якісні характеристики вільних робочих місць, зокрема, низький рівень заробітної плати (у 2011 р. середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників складала 1853 грн., що майже у два рази менше, ніж у промисловості), несвоєчасність її виплати, транспортну недоступність тощо.

Суттєвою причиною високого рівня зареєстрованого безробіття на селі є той факт, що багатьох роботодавців не влаштовує за рівнем кваліфікації та досвідом роботи значна кількість незайнятих осіб сільської місцевості, що перебувають на обліку в службі зайнятості. Уявлення щодо стану економічної активності сільського населення надають матеріали вибіркового обстеження домогосподарств з питань економічної активності.

Чисельність економічно активного сільського населення у 2011 р. проти 1999 р. зросла на 577,7 тис. осіб (або на 9 %) і складала 6971,9 тис. осіб. Кількість зайнятих селян збільшилася на 452 тис. осіб (на 7,5 %) і становила 6450,3 тис. осіб. Проте негативним фактом стало збільшення кількості безробітних осіб в сільській місцевості. За вказаний період цей показник збільшився на 125,7 тис. осіб (на 31,8 %) і склав 521,6 тис. осіб.

Рівень безробіття мешканців села за 2009–2011 рр. зріс на 1,8 в. п. і склав 7,5 %, а у населення працездатного віку був значно вищим і становив 8,5 %. Найгірша ситуація спостерігалася серед молоді у віці 15–24 роки — рівень безробіття для цієї вікової групи населення у 2011 р. сягнув 16,1 %. Основними причинами незайнятості сільського населення у 2011 р. були: вивільнені з економічних причин — 35,6 %; звільнені за власним бажанням — 25,8 %; не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів 1–4 рівнів акредитації — 18,5 %; звільнені у зв'язку із закінченням строку контракту — 12,4 %.

Як свідчать статистичні дані, у 2011 р. 25,4 % безробітних сільських мешканців не мали роботи 12 місяців і більше. Середня тривалість незайнятості складала 11 місяців. Чисельність економічно неактивного сільського населення у 2011 р. проти 2008 р. зменшилася на 380,9 тис. осіб і у 2011 р. становила 3267 тис. осіб. Це переважно пенсіонери, учні, студенти та зайняті в домогосподарстві. До цієї категорії осіб відносяться також незайняті особи, які припинили активні пошуки роботи через втрату надії, що знайдуть її (зневірені). Їх чисельність склала 63,6 тис. осіб, або 1,9 % від всієї кількості економічно неактивного населення.

Слід зауважити, що сільське господарство є важливою, але не єдиною сферою працевлаштування мешканців села. Як свідчить практичний досвід, все більше відчувається потяг селян до розширення своєї діяльності у несільськогосподарській сфері. До того ж необхідно відзначити, що кількість об'єктів соціальної інфраструктури в селах країни має тенденцію до зменшення.

Особливо це стосується торгівлі, пасажирських перевезень, переробки, реалізації, збереження сільськогосподарської продукції тощо. Проте цей процес на селі відбувається занадто повільно, практично без будь-якої державної підтримки. Як показують дослідження, розвиток підприємництва в сільській місцевості стримується через відсутність у селян необхідного стартового капіталу, недоступність банківських кредитів, низьку купівельну спроможність мешканців села та недостатній професійно-кваліфікаційний рівень безробітного сільського населення. Особливого зменшення зазнала кількість загальноосвітніх шкіл, демонстраторів фільмів, лікарень, магазинів. Це пов'язано як з демографічними процесами, так і укрупненням закладів охорони здоров'я, інноваційними змінами у соціальних комунікаціях населення (поширення інтернету, супутникове телебачення тощо).

Висновки з проведеного дослідження. Отже, дослідження показують, що ситуація у сфері зайнятості сільського населення залишається надзвичайно складною. Незважаючи на певні позитивні кроки органів влади у покращенні зайнятості стабілізувати загальну соціально-економічну ситуацію в сільській місцевості поки що не вдається. Процес створення нових робочих місць на селі носить не досить керований характер. Звуження сфери офіційної зайнятості в сільському господарстві, наявність «тіньового» ринку праці, недосконалість земельних відносин у сільській місцевості, низький обсяг надходження інвестицій у пріоритетні галузі та у соціальну сферу, несприятливі умови для розвитку підприємництва і несільськогосподарської зайнятості, збільшення міграційних потоків до міст та за кордон, низькі доходи та рівень життя сільського населення вимагають розробки кардинальних заходів у вирішенні проблеми збільшення виробництва різних видів сільськогосподарської продукції і покращення структури та рівня зайнятості селян.

Література

1. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011 р. Статистичний збірник. — К. : Державна служба України, 2012. — Ч. 1. — С. 45.
2. Офіційний сайт Міністерства статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011 р. Статистичний збірник. — К. : Державна служба України, 2012. — Частина 1. — 368 с.
4. Активні програми служб зайнятості та їх вплив на ринок праці і безробіття в Україні / А. Горова // Регіон. економіка. — 2001. — № 2. — С. 196–201.
5. Сільське господарство України. 2010. Статистичний збірник. — К. : Державна служба статистики України, 2011. — 384 с.